

INTEGRÁLT TELEPÜLÉSI VÍZGAZDÁLKODÁSI TERV AKTUALITÁSA, AVAGY ITVT KÉSZÍTÉS GYAKORLATI TAPASZTALATOK, A PÁLYÁZATI FELTÉTELEK TÜKRÉBEN

Rimanóczy Zsolt – környezetgazdálkodási agrármérnök, energetikai szakmérnök
Cabello Dávid – környezetmérnök, környezetvédelmi és klímavédelmi szakértő
Székely Márton – okleveles geográfus

Korunk számtalan kihívása közül globálisan az egyik legnagyobb feladatot a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás jelenti. A problémakör kezelése az élet szinte minden területére kihat, így a mindennap életünk szervezése, valamint a környezetünk megfelelő kialakítása is nagy jelentőséggel bír. Az életfeltételeink alapvető eleme a víz, amely a következő évtizedekben egyre nagyobb vagyonelemet jelent. Megőrzése és vele való gazdálkodás komoly kihívás és fontos feladat.

A klímaváltozás hatásai leginkább a vizeken keresztül fog hatást gyakorolni az emberiségre. A környezeti változások eredményeképpen a csapadék hektikussága egyre nő, hosszú száraz időszakot követően hirtelen lezúduló csapadék formájában jelentkezik. A gyors nagy esőzések következtében a természetes és mesterséges vízelvezető rendszereink megtelnek és funkciójuk korlátozódik, amelynek eredményeképpen áradások és belvizek keletkeznek. A települések fejlesztéseinek tervezése során feltétlen figyelemmel kell lennünk a vizek szennyezésének elkerülése mellett, azok helyben tartására is. Ezen szempontok megfelelő integrálására új stratégiák kialakítása szükséges.

Az Európai Unió szabályozás szerint a jelentős környezeti hatással bíró (Lásd: 314/2005 Korm.rend) beruházások, valamint a pályázati támogatásokból megvalósuló infrastruktúrális fejlesztések esetében azok klímarezilienciája (éghajlatváltozással szembeni rugalmassága) vizsgálandó.

Ez a vizsgálati módszer a tervezett beruházás műszaki tartalmát és elhelyezkedését figyelembe véve meghatározza, annak környezeti változásokkal szembeni érzékenységét, kitettségét, azonosítja a valós kockázatokat, továbbá javaslatokat tesz ezen kockázatok mérséklésének műszaki megoldásaira. Átfogó jelleggel elemzi a környezeti változások által jelentkező hatásokat. Ezzel párhuzamosan a településeknek a korábbi fejlesztési terveiket figyelembe véve a vízgazdálkodásokat érintő beruházásaik vonatkozásában megfelelő stratégiában kell gondolkodniuk.

Az éghajlati változásoknak a vízgazdálkodásra gyakorolt negatív hatásai egyre sürgetőbbé teszik az olyan, hosszútávú vízügyi problémák megoldását (ivóvíz magas arzénkoncentrációja, mezőgazdaságból eredő jelentős nitrátszennyezés, csapadékvizek hasznosítása), melyek az emberek számára egészségügyi, illetve gazdasági kockázatokat jelentenek.

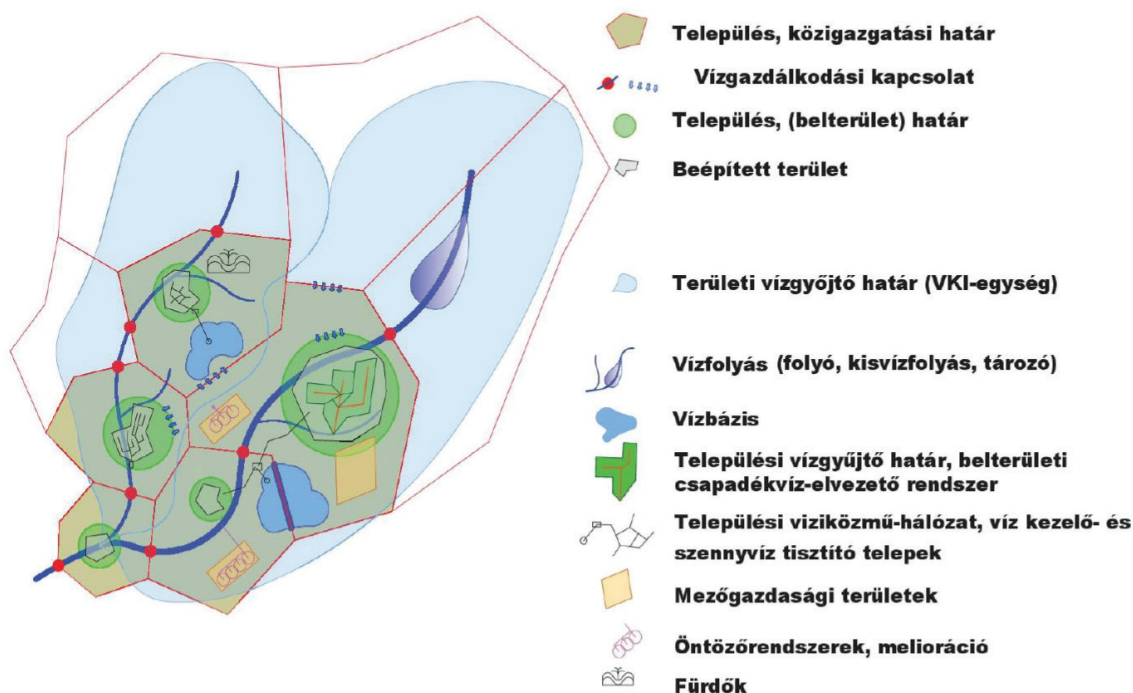
AKTUALITÁS

Tekintettel arra, hogy a vízgazdálkodás és vízrendezés minden egyes fejlesztési tervben (településrendezési tervek, fejlesztési tervek, gazdasági és környezetvédelmi programok, stb.) szerepel, illetve a hatással van rá, továbbá számos szakmai terv és stratégia fogalmaz meg követelményeket a helyi vízgazdálkodási, vízrendezési feladatokkal kapcsolatosan (VKI, KJT, VGT, NMT, ÁKK, Vízkárelhárítási Terv), természetesen az aktuális helyi igények mellett, ezek áttekintése nem egyszerű feladat a település döntéshozó számára, ahogyan a fejlesztési támogatások megítélői számára sem. Ennek érdekében javasolt településenként Integrált Települési Vízgazdálkodási Tervet (ITVT) készíteni. A dokumentum célja, hogy egy komplex, összefoglaló jellegű települési szintű terv szülessen, amely tartalmazza az említett elemeket és konklúzióként megfogalmazza a szabályoknak és a magasabb szintű stratégiáknak is megfelelő tervezett projektjavaslatokat, fejlesztési szükségességeket. A dokumentum jóvoltából minden szereplő (és érintett) gyorsan információhoz

juthat a település reális talajon nyugvó vízgazdálkodási teendőiről.

Az ITVT elkészítésének aktuális szükségességét az esetek legnagyobb részében azonban nem a településvezetés belső motivációja jelenti, hanem a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz (TOP Plusz) által meghatározott követelmény. Amennyiben a település a kékinfrastruktúra fejlesztését (vízgazdálkodási beavatkozások) tartalmazó projekt tartalommal nyújt be pályázatot, a releváns tevékenységek kizárólag integrált módon, az ITVT-hez illeszkedve támogathatók, amelyek készítésének költsége a pályázatban elszámolható.

A település egyéb stratégiai (Integrált Településfejlesztési Stratégia), illetve a vízgazdálkodással kapcsolatos dokumentumai (vízkárelhárítási terv) amellet, hogy mind az ITVT egyfajta mellékleteként funkcionálnak a vizekkel kapcsolatos területeken, ki is egészítik egymást. A település egyéb területeken felmerült fejlesztési igényei összhangban kell, hogy legyenek a vízgazdálkodási célokkal.



1. ábra: Forrás: Tervezési segédlet az Integrált Települési Vízgazdálkodási Terv készítéséhez

JÓVÁHAGYÁS

Vízgazdálkodást érintő pályázati támogatás esetén az 1587/2018. (XI.22.) Korm. határozattal összhangban elvárás, hogy a Területi Vízgazdálkodási Tanács (TVT) már a támogatási kérelem benyújtása előtt véleményezze a beruházások szakmai koncepcióját. A támogatói elvárások alapján az TVT-k a konkrét tervek elkészültét követően szintén megvizsgálják a települési kékinfrastruktúrát érintő beruházási elemeket. Ezen, második körös véleményezés során a TVT-k a projektjavaslatok szakmai értékelésén túl az ITVT-vel, valamint - annak rendelkezésre állása esetén - az Integrált Településfejlesztési Stratégiával (ITS) való összhangjának megítélését végzik.

Amennyiben a TVT bármelyik véleményezési körben szükségesnek tartja az illetékes Vízügyi Igazgatósággal történő szoros szakmai együttműködést, úgy azt előírhatja. Az ilyen jellegű együttműködés megerősíti az ITVT-ben nevesített fejlesztési elemeknek az azonos vízgyűjtőn elhelyezkedő többi település céljaival történő összehangolását.

A pályázati felhívás mellékleteként megtalálható a TVT által a véleményezések során elvárt minimális formai és tartalmi követelmények leírása, amely figyelembevételével elkerülhetők a hiánypótlások és nyilatkozat kiadás elhúzódása.

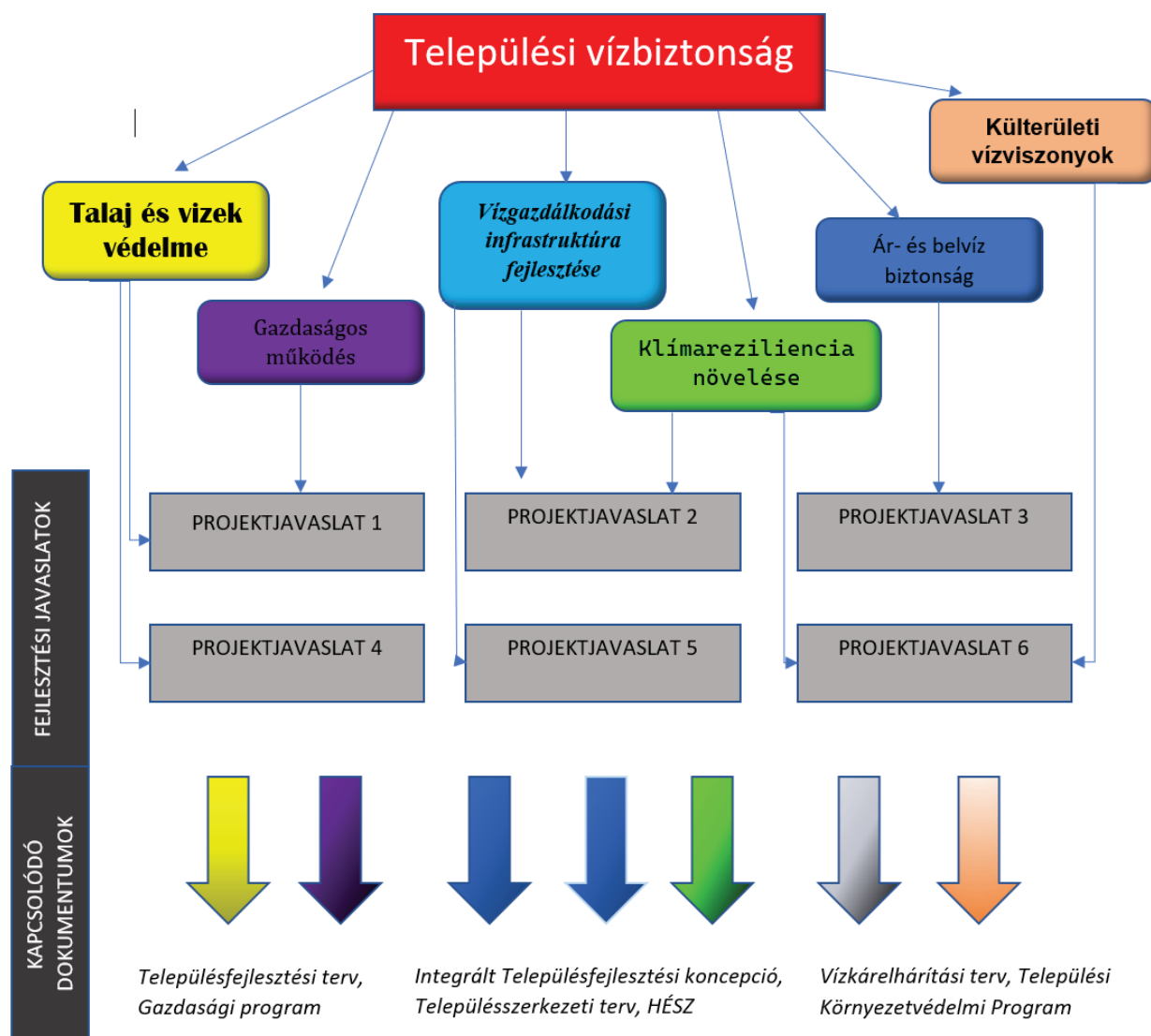
FOLYAMAT

Az ITVT készítés során törekedni érdemes a tömör, összefoglaló jellegű megfogalmazásra és fontos szerepe van a vizuális szemléltetésnek (térképi ábrázolások) is.

Az első számú cél a gyors áttekinthetőség és információszerzés.

A tervezés első részében (ADOTTSÁGOK) a meglévő állapotok rövid ismertetése szükséges, melynek során szakirodalmi kutatásokból, intézményi adatszolgáltatásokból a település környezeti adottságai, monitoring rendszerei, kapcsolódó intézményrendszer, valamint a vízgazdálkodással összefüggésben lévő infrastrukturális jellemzői kerülnek rögzítésre. A munka ezen fázisában a település vízi infrastruktúrájának helyszíni felmérése is megtörténik. Ezt követően a településre vonatkozó vízgazdálkodással összefüggő szabályozási környezet összefoglaló jellegű ismertetése a feladat, amelyek során az alábbi stratégiai dokumentumok kivonatolása és helyi célokhoz rendelése szükséges (STRATÉGIAALKOTÁS).

- Országos Területrendezési Terv (OTRT.)
- Megyei Fejlesztési tervből,
- EU Vízkeretirányelv,
- Kvassay Jenő-terv (KJT) - a Nemzeti Vízstratégia
- Vízgyűjtő-gazdálkodási terv (VGT)
- Nagyvízi mederkezelési terv (NMT)
- Árvízi kockázatkezelési terv (ÁKK)
- Integrált Településfejlesztési Stratégia
- Településfejlesztési Koncepció
- Településszerkezeti terv/HÉSZ
- Települési Környezetvédelmi Program
- Települési Gazdaságfejlesztési Program
- Fenntartható Energia és Klíma Akcióterv (SECAP)
- Közlekedési Mobilitási Terv (Fehér Könyv)
- Tájképvédelmi Terv
- Települési vízkárelhárítási terv



2. ábra: Projekt célja illeszkedések

A tervezési folyamat harmadik részében a fejlesztési területek azonosítása történik (PROGRAMALKOTÁS), amely során nélkülözhetetlen érintett felekkel történő személyes egyeztetések lefolytatása. A már ismert, vonatkozó szabályozási környezet mentén, a helyi érdekeltekkel – azok igényfelmérése alapján – kialakításra kerülnek a jövőben szükséges projekt javaslatok. Tapasztalataink szerint a munka ezen fázisa sok türelmet és a gördülékeny együttműködést feltételez. Első körben az érdekelt társadalmi és gazdasági csoportok azonosítását követően az ott

élők által érzékelhető problémák és igények felmérése kell, hogy megtörténjen. Célszerű az első egyeztető megbeszélést az önkormányzat vezetőivel, műszaki szakembereivel kezdeményezni. A munka ezen fázisában többnyire kikristályosodik, hogy a település csupán a pályázat adminisztratív feltételeit kívánja teljesíteni, vagy a valóban stratégiát kíván alkotni.

Ezt követően lehetőség szerint lakossági fórum keretében további problémák, illetve érintett csoportok azonosíthatók. pl.: idegenforgalmi szolgáltatók, sportegyesületek,

gazdasági társaságok és nem utolsó sorban gazda szervezetek. Tapasztalatunk szerint a települési vízgazdálkodással kapcsolatosan felmerülő problémák, hiányosságok jelentős része leginkább a mezőgazdaságban érdekeltek számára bír nagy jelentőséggel. Annál is inkább, mert a manapság egyre inkább tapasztalható hosszú szárazidőszak során megfelelő öntözési lehetőségek híján jelentős aszálykárok keletkeznek. A szántóföldi növénytermesztés során a birtok méretek elaprózódtak és sok esetben rövid bérleti szerződésekkel rendelkező gazdák hasznosítják. Ennek következtében a gazdák anyagi lehetőségeik nem engedik, hogy megfelelő forrást biztosítsanak a meglévő öntözőcsatornák karbantartására. Emellett az öntözőcsatornák kezelését és fenntartását végző Vízügyi Igazgatóságok számára sem áll rendelkezésre elegendő pénzügyi keret az öntözést biztosító rendszerek megfelelő működtetéséhez.

További fontos szakmai érdekeltséggel bírnak a helyi idegenforgalmi vállalkozók. Tekintettel arra, hogy a víztestek sok esetben rekreációs funkcióval bírnak számukra jelentős hatással van azok állapota, telítettsége, hasznosíthatósága (pl.: záportározók, mint halastavak). A jogszabályi keretek, természetvédelmi lehetőségek teljeskörű helyi ismertségét követően érdemes meghallgatni a szolgáltatók igényeit és azt összevetni a lakosság érdekeivel. Sok esetben sajnos az idegenforgalmi érdekek nem egyeznek a vízgazdálkodási és természetvédelmi keretekkel, erre figyelemmel fontos kialakítani a szakmai álláspontot. Erre jó példa a települési szükségtározók rekreációs célú hasznosítása. Több esetben előfordul, hogy a csapadékvíz elvezető rendszer köztes befogadjaként egy-egy településen a szükségtározóként funkcionáló álló víztest szolgál, amit egyben idegenforgalmi célokkal

is hasznosít a település, jellemzően horgásztavat kialakítva. Azonban az idegenforgalmi célok szerinti hasznosítás sokszor a tározó csapadékvíz befogadóképességének és vízminőségének, azaz az eredeti funkciójának a rovására megy. Ezen esetekben nagyon fontos szem előtt tartani a fő funkciónak való megfelelést is, amellett, hogy a vízügyi hatóságok nem mindig nézik „jó szemmel” az ilyen jellegű hasznosítást.

A helyi probléma feltárásokat követően a település vezetéssel közösen szükséges a rövid és hosszú távú fejlesztési programot megalkotni. A projektek meghatározása során a beruházások koncepcionális műszaki meghatározását, nagyságrendi költségbecslését követően a település anyagi teherviselőképességét figyelembe véve, azok várható finanszírozására is érdemes javaslatot tenni. Továbbá célszerű a fejlesztési beruházások tekintetében egy sorrendiséget is felállítani, mind a pénzügyi lehetőségek, mind, pedig a műszaki-szakmai kölcsönhatások figyelembevételével.

Az ITVT-ben bemutatásra kerülnek a szomszédos településekkel, a vízügyi területek érintő, folyamatban lévő együttműködések is, melyek sokszor elengedhetetlenek egy-egy probléma megfelelő kezeléséhez (például megfelelő minőségű ivóvíz biztosítása egy magas arzéntartalmú vízáadó réteggel rendelkező területen).

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a projektjavaslatok meghatározásával az illetékes Vízügyi Igazgatósággal szükséges előzetes egyeztetést lefolytatni, annak érdekében, hogy szakmai ellenvélemények esetén, az ne a pályázatok (amennyiben benyújtásra kerültek pályázatok) tartalmának illeszkedése során derüljön fény, hanem a projektek kidolgozását megelőzően. Ez az egyeztetés történhet személyesen az illetékes Vízügyi Igazgatóság

munkatársán keresztül, aki a TVT-k szakmai álláspontját közvetíteni tudja.

Amikor az ITVT elkészült azt az önkormányzat hivatalosan benyújtja a TVT felé szakmai szempontú jóváhagyásra, valamint az Államkincstár felé a pályázatban foglalt mérföldkő teljesítése érdekében. Az államkincstárak mint közreműködő szervezetek elvben kérhetnek korrekciót, amennyiben az ITVT kapcsán észrevételeink vannak, bár az eljárásrend megítélése a különböző államkincstár között e tekintetben nem egységes.

A belügyi szemle 2021. 12. havi számában megjelent Balatonyi László, Reich Gyula, Jancsó Béla, Nagy Zsuzsanna, Buzás Kálmán, Tóth László „Fenntartható települési vízgazdálkodás jövőképe a települések részére” címmel egy összefoglaló írás az ITVT szerepéről és jelentőségéről, amely mellékletében egy javasolt ITVT struktúrát is találhatunk.

2023 januárig a fenti írásban szereplő útmutatás volt érvényben, tekintettel, hogy egyéb, részletes iránymutatást tartalmazó dokumentum nem állt rendelkezésre. Ekkor jelent meg



3. ábra: ITVT készítés folyamata

ADMINISZTRATÍV ELŐÍRÁSOK

Figyelembe véve, hogy a dokumentum elkészítésének első számú célja, hogy a település SWOT-jai rögzítve legyenek, valamint a település vízgazdálkodással összefüggésben érvényes stratégiai irányai és jogszabályi keretei számbavételre kerüljenek, majd a mindezek alapján meghatározott projekt javaslatok a döntéshozók (és egyéb érintettek) számára áttekinthetővé és prioritizálhatóvá válnak, egységes útmutató került kibocsátásra.

az OVF és a Magyar Mérnöki Kamara által hivatalosan közzétett tervezési segédlet az integrált települési vízgazdálkodási terv készítéséhez. Ez a dokumentum már igen pontos elvárást fogalmaz meg az adatállományok, a rajzi és a térképi mellékletek tekintetében is, melyhez részletes útmutatásokat is ad.

NEHÉZSÉGEK

Az ITVT-vel való illeszkedés biztosítása nem minden esetben könnyű feladat.

A dokumentum elkészítése – bár jelentős hosszútávú előnyökkel jár – komoly anyagi terhet jelent a településekre nézve.

Annak ellenére, hogy az ITVT elkészítése, vagy aktualizálása a pályázatban támogatható tevékenységnek és elszámolható költségnek minősül, kisebb projektméretes esetében ez nem jelent vigaszt, hiszen a pályázati támogatás elsősorban műszaki megvalósításra irányul nem pedig stratégiaalkotásra.

Könnyű belátni, hogy egy kisebb projektméret esetén (pl.: kistelepülésen megvalósuló nyílt árkos csapadékvíz elvezető rendszer felújítása) előállhat az a helyzet, hogy a tervezési költségek meghaladják a műszaki megvalósításnak a költségeit. Az ITVT készítés a jelenleg érvényben lévő tervezési segédlet szerint egy igen részletes és hosszadalmas munkát feltételez (hiszen a feladat nem projekt mérettől, hanem a település méretétől és adottságaitól függ), amely természetesen jelentős anyagi ráfordítással jár, adott esetben több tízmillió forintot is kitehet. Ugyanakkor tudni érdemes, hogy az ITVT nem terv. Ez alapján kivitelezőt beszerezni nem lehet, következésképpen engedélyes és kiviteli tervek készítése továbbra is szükséges a konkrét beruházási elemek tekintetében.

Az elérhető települések pályázat 2021. év végével került kiírásra, amely először tartalmazta az integrált települési vízgazdálkodás a terv készítésére vonatkozó kötelezettséget. 2021 decemberében jelent meg az első szakmai irányítás a témában. 2022.01.14-vel pedig a legtöbb járásban be kell nyújtani a támogatási kérelmeket. Ez az igen szűk idő állt rendelkezésre a települések számára, hogy árajánlatokat gyűjtsenek be, annak érdekében, hogy megalapozottan becsüljék

az ITVT készítése költségét a pályázataikban. Ez a rövid időszak állt rendelkezésre a vállalkozók számára is, hogy felmérjék és pontosítsák az ITVT készítéssel járó feladatokat és korrekt árajánlatokat kínáljanak. Elmondható, hogy a pályázatok tervezésének az időszakában sem a szakma, sem pedig a támogatói oldal nem volt kellően felkészülve, nem rendelkezett a körültekintő pályázati tervezéshez szükséges információkkal. Ebből a helyzetből adódóan keletkezett az az anomália, hogy néhány település pályázatában nem megfelelő költséggel kerültek betervezésre az ITVT készítés feladatai. Sok esetben előállt az a helyzet, hogy az indikatív ajánlatok lejártak és a vállalkozók már nem vállalták az előzetesen felkínált áron a feladat elvégzését. Ez különösen azon projektekben igaz, ahol az ITVT készítést idén januárt követően rendelnék meg, mivel a tervezési segédlet kibocsátásával az útmutatás pontosításra került így bizonyos tekintetben a feladat mennyisége is jelentősen megnőtt.

Az ITVT készítésében fennakadást okozhat a tervezési segédletben megfogalmazott jelentős mennyiségű adat beszerzése. A települési infrastruktúra pontos leírásához és működési paramétereinek megadásához elengedhetetlen több releváns, a vízügyi szakterülettel kapcsolatos szereplő (vízügyi igazgatóságok, víziközmű szolgáltatók) megkeresése adatszolgáltatási céllal. Jelentős mennyiségű adatigénylés beérkezése esetén fennállhat az az eset, hogy az adatszolgáltatást biztosító szervezet nem, vagy csak jelentős időigénnyel tudja a szükséges adatokat megküldeni, tekintettel a rendelkezésre álló személyi állomány méretére, illetve az alapvető feladatainak ellátásának prioritására.

Tapasztalataink azt mutatják, hogy sokszor az önkormányzatoknak is komoly hiányosságai vannak az őket érintő kérdések tekintetében. Az alapvető dokumentumok esetleges hiánya (Helyi Építési Szabályzat, Szerkezeti Terv, Vízkárelhárítási Terv) szintén hátráltatják a megfelelő tervezés megvalósítását, a fennálló problémakör teljeskörű átlátását.

Bár az ITVT-ben fel kell tüntetni az önkormányzatok hatáskörén kívül eső, de a vízgazdálkodással összefüggésben lévő területek aktuális állapotát, problémáit, sajnálatos módon azok megoldása túlmutat az önkormányzati lehetőségeken, még pályázati források rendelkezésre állása esetén is.

VÉGEZETÜL

Minden kezdet nehéz. Amikor egy új adminisztratív kötelezettséget írnak elő pályázati támogatások feltételéül, sok esetben ellenérzést vált ki a támogatottak részéről. Ugyanakkor be kell látni, hogy a vízgazdálkodással kapcsolatos beruházások nem történhetnek ad hoc módon. A terület a természeti körfolyamataink részeként sok mindenre van hatással és korunk legértékesebb természeti kincsével gazdálkodik, meglehetősen bonyolult szakmai összefüggések mentén. Bízunk abban, hogy

a kezdeti nehézségeket leküzdve az eljárásrendek mielőbb tisztázódnak, a vállalkozók a szakmai elvárásokat megismerve, korrekt, az önkormányzatok által megfizethető árajánlatokat tudnak kínálni, majd az adottságokhoz illeszkedő, hosszútávon is a település és a térség érdekeit szolgáló ITVT-ket fognak készíteni.

Célszerűnek látjuk, hogy a jövőben kialakuljon egy olyan jogszabályi környezet, mely a megfelelő forrást hozzárendelve előírja az összes település számára ezen dokumentum meglétét. Akár külön pályázati forrás biztosításával ösztönözve az egyes önkormányzatokat a jogszabályi kötelezettség teljesítésére.

Ebben az esetben az országos és regionális, hosszú távú stratégiák felülvizsgálatai is figyelembe kell, hogy vegyék ezen dokumentumban foglalt, általános jellegű problémaköröket, így segítve a teljeskörű megoldási javaslatok megszületését és azok végrehajtási mechanizmusainak kidolgozását.

A vízgazdálkodással kapcsolatosan, a jövőben kiírásra kerülő fejlesztési konstrukciók megalapozásaként szolgálhatnak a települési ITVT-k, melyek országos szinten bemutatják a beavatkozásokat igénylő területeket.



Proteclus Global Mérnöki Tanácsadó Iroda Kft.

INTEGRÁLT TELEPÜLÉSI VÍZGAZDÁLKODÁSI TERV

ITVT készítés szakértőktől,
15 éve az önkormányzatok
szolgálatában



LÉPJEN VELÜNK
KAPCSOLATBA!

További szolgáltatásaink:
klímareziliencia vizsgálat, környezeti hatásvizsgálat,
energetikai tervezés és audit, pályázattírás, projektmenedzsment



Cím: 5008 Szolnok, Vajda János út 29.

E-mail: komplex.siker@gmail.com , www.komplexsiker.fw.hu

Mobil: 06 (20) 941-8347

**PROFESSZIONÁLIS CÉLOKRA ALKALMAS SZIVATTYÚK A VÍZELLÁTÁS
ÉS SZENNYVÍZELVEZETÉS TERÜLETÉN! CALPEDA, SUBLINE, ZENIT, HOMA, JET,
ROVATTI, CADOPPI, NETZSCH, PCM, VARISCO, JWC MONSTEREK**

**Rossz állapotban lévő szv. átemelők műanyaggal való BÉLELÉSE,
valamint komplett házi beemelő egységek,
ÉS MÁS TÍPUSOK HATALMAS VÁLASZTÉKA**

*Kérje ismertetőnket!
Képviselőnk készséggel áll rendelkezésére.*

